

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ตลอดจนรูปแบบ เนื้อหา และช่วงเวลาการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน จำนวน 6 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนพญาไท โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนปานะพันธ์วิทยานพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนศรีวิกรม์ และโรงเรียนสวนบัว รวมจำนวนตัวอย่าง 247 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (QUESTIONNAIRE) ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามเป็นข้อมูลส่วนตัว ลักษณะภูมิหลัง จำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า จำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการ เนื้อหา และช่วงเวลาการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ จำนวน 7 ข้อ

จากผลการวิจัยที่ได้ สามารถสรุปผลในด้านต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

เด็กที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กที่ศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จำนวนพอ ๆ กัน ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง คือ โรงเรียนพญาไท โรงเรียนพิบูลย์ประชาสรรค์ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนปานะพันธุ์วิทยาในพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนศรีวิกรม์ และโรงเรียนสวนบัว รวมจำนวน 247 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.8 และเพศหญิง ร้อยละ 48.2 และมีอายุระหว่าง 9-13 ปี โดยเด็กที่มีอายุ 11 ปีมีจำนวนมากที่สุด

โรงเรียนที่เก็บข้อมูล ตามการรับรู้ของเด็กแล้วเป็นโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนพอ ๆ กับโรงเรียนที่ส่งเสริมบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนโรงเรียนที่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนมีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ 1.6

บิดาหรือผู้ปกครองชายของเด็กประกอบอาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด รองลงมาคือ ประกอบธุรกิจส่วนตัว สำหรับมารดาหรือผู้ปกครองหญิง ประกอบธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือ รับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ เด็กส่วนใหญ่มิชอบใช้ตามความจำเป็นพื้นฐานเพิ่มเติมในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มิชอบอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา

2. พฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กเปิดรับชมมีจำนวนทั้งสิ้น 64 รายการ รายการที่เด็กเปิดรับชมมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ หนูทำได้ โดเรมอน และซูเปอร์จิ๋ว ตามลำดับ

ประเภทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กเปิดรับชมมากที่สุดได้แก่ รายการประเภทการ์ตูน รองลงมาคือ รายการประเภทยศสารทางอากาศ

รายการที่เด็กชายเปิดรับชมมากที่สุด ได้แก่ ปรากฏอนบอล ส่วนรายการที่เด็กหญิงเปิดรับชมมากที่สุดได้แก่ หนูทำได้

รายการที่เด็กชั้น ป.5 เปิดรับชมมากที่สุดได้แก่ โดเรมอน และรายการที่เด็กชั้น ป.6 เปิดรับชมมากที่สุดได้แก่ หนูทำได้

เด็กในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนเปิดรับชมรายการโดเรมอนมากที่สุด รายการที่เด็กในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนบ้างเป็นบางครั้งเปิดรับชมมากที่สุดคือ หนูทำได้ และรายการที่เด็กในโรงเรียนที่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนเปิดรับชมมากที่สุดคือ 180 ไอคิว และหนูทำได้

ช่วงเวลาที่เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กน้อยที่สุดคือ ช่วงเวลา 16.00-18.00 น. ของวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์ หรือวันหยุด จะดูช่วงเวลา 08.00-10.00 น. บ่อยที่สุด โดยเด็กส่วนใหญ่จะเปิดรับชมเป็นประจำทุกวันและในแต่ละครั้งจะดูจนจบรายการ

สำหรับเหตุผลที่ทำให้เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากที่สุด คือ ทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน

3. ความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

เด็กมีความพึงพอใจในระดับปานกลางจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยเหตุผลที่สร้างความพึงพอใจให้แก่เด็กมากที่สุด ทั้งเด็กชาย เด็กหญิง เด็กในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียน และเด็กในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียนบ้างเป็นบางครั้ง คือ ทำให้ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ยกเว้นเด็กในโรงเรียนที่ไม่ส่งเสริมนักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียน จะมีความพึงพอใจจากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เนื่องจากทำให้มีความรู้รอบตัวมากขึ้น มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากวิชาที่เรียน และทำให้ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มากที่สุด

4. การใช้ประโยชน์จากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

เด็กนำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านโภชนาการ ด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐาน ด้านการเตรียมเพื่ออาชีพและการมีงานทำ และด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการเมืองการปกครอง ในระดับปานกลาง โดยนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเตรียมเพื่ออาชีพและการมีงานทำ

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการ เนื้อหา และช่วงเวลาการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ

เด็กต้องการให้รูปแบบรายการสำหรับเด็กมีลักษณะเป็นการ์ตูนมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบรายการที่มีสารคดีเข้ามาสอดแทรก โดยส่วนใหญ่ต้องการให้มีหลาย ๆ อย่างผสมกันใน 1 รายการ

เนื้อหาของรายการที่เด็กต้องการคือ เนื้อหาที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน รองลงมาคือ เนื้อหาที่สอดแทรกความรู้ด้านต่าง ๆ

ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงต้องการให้พิธีกรรายการสำหรับเด็กมีลักษณะเป็นผู้ใหญ่และเด็ก่วมกันในรายการ รองลงมาคือ พิธีกรที่เป็นผู้หญิง และเด้า ตามลำดับ

สำหรับวัน เวลา ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการคือ เด็กต้องการให้ฉายรายการสำหรับเด็กในวันเสาร์มากที่สุด รองลงมาคือ วันอาทิตย์ และวันหยุดในโอกาสพิเศษ ตามลำดับ และต้องการให้ฉายในช่วงเวลา 16.00-18.00 น. ของวันจันทร์-ศุกร์ และช่วงเวลา 08.00-10.00 น. ของวันเสาร์-อาทิตย์และ/หรือวันหยุด มากที่สุด

อภิปรายผล

การเปิดรับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีเด็กเปิดรับชมมาก 3 อันดับแรกคือ หนูทำได้ โดเรมอน และซูเปอร์จิ๋ว ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า 2 ใน 3 รายการนี้คือ รายการ หนูทำได้ และซูเปอร์จิ๋ว มีรูปแบบรายการที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในรายการ เช่น ร่วมเล่นเกมแข่งขันตอบปัญหา เป็นต้น สอดคล้องกับความต้องการของเด็กที่จะ ได้มีส่วนร่วมในรายการ ดังเห็นได้จากผลการศึกษาของชาญ จันทร์เจียวว้ (2521) สันหัต ทองรินทร์ (2533) และศศิธร พวงผกา (2535) ที่ชี้ให้เห็นว่าเด็กต้องการร่วมกิจกรรมในรายการ โดยเฉพาะผลการศึกษาของวไลรัตน์ พูนวสิน (2535) สังเกตพบว่า รายการเด็กที่มีช่วงเวลาของการตอบคำถาม เด็ก ๆ จะชอบมาก หากเป็นคำถามที่เด็กตอบได้ก็จะแข่งกันตอบกับเพื่อน หากตอบถูกก็จะปรบมือให้กับตัวเอง และอรรถ ศรีสันติสุข (2525) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดรายการ สำหรับเด็กว่า ควรเปิดโอกาสให้เด็กเข้าร่วมรายการเพื่อให้เด็กได้แสดงออก และควรให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายการ

นอกจากนี้ รายการทั้ง 2 เป็นรายการที่มีลักษณะหลาย ๆ แบบผสมกันใน 1 รายการ คือ มีทั้งการแข่งขัน การเล่นเกม การแสดงละคร และการแสดงความสามารถ ซึ่งจากการวิจัยของศศิธร พวงผกา (2535) กลุ่มผู้ผลิตรายการก็มีความคิดเห็นตรงกันคือ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรเสนอรายการในลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ ละคร สารละคร สารคดี และรายการที่มีการผสมหลาย ๆ รูปแบบ แต่กลุ่มเด็กกลับเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรมีเทคนิคการนำเสนอและรูปแบบเดียวกัน คือ เกมหรือการแข่งขันตอบปัญหา แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กในการวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ในครั้งนี้ก็สนับสนุนผลการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก คือพบว่า เด็กต้องการรายการที่มีหลาย ๆ ลักษณะผสมกันใน 1 รายการมากกว่ารายการที่มีลักษณะเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง

สำหรับโดเรมอนเป็นรายการสำหรับเด็กที่มีลักษณะเป็นภาพยนตร์การ์ตูน มีโครงเรื่องที่เด็กสนใจ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก และที่สำคัญคือ ภาพยนตร์

การ์ตูนเป็นรายการที่เด็กส่วนใหญ่ชอบดูมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ ผลการศึกษาของปาล์มเมอร์ (1974) สถาบันวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527) วันชาติ ศิลาโนย (2528) เพชรชมพู เทพพิพิธ (2532) วไลรัตน์ พูนวสิน (2535) และปัทมิตา ทองสีมา (2536) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการ์ตูนมักจะเป็นเรื่องราวที่สนุกสนาน สั้น ๆ ง่าย ๆ สีสันสะดุดตา การเคลื่อนไหวของภาพจะเร้าความสนใจของเด็กได้ดี

จากรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทั้ง 64 รายการที่เด็กเปิดรับชม ถ้าจัดแบ่งประเภทตามรูปแบบรายการแล้วจะพบว่า เด็กเปิดรับชมรายการประเภทการ์ตูนมากที่สุด เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วคือ รายการการ์ตูนเป็นรายการที่เด็กชอบดู ประกอบกับรายการสำหรับเด็กในลักษณะอื่นในปัจจุบันมีจำนวนเพียงไม่กี่รายการ เพราะต้องประสบกับปัญหาการขาดผู้อุปถัมภ์รายการดังผลการศึกษาของสันทัด ทองรินทร์ (2533) และปัญหาเรื่องช่วงเวลาในการออกอากาศ ทำให้หลายรายการต้องเลิกไปหรือเปลี่ยนแนวไปผลิตรายการประเภทอื่นแทน

ประเภทรายการที่เด็กเปิดรับชมรองลงมาจากการ์ตูนคือ รายการประเภทนิยายสารทางอากาศ ทั้งนี้เนื่องจาก รายการประเภทนิยายสารทางอากาศจะประกอบด้วยรูปแบบรายการหลาย ๆ แบบผสมกัน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของเด็กที่ต้องการรูปแบบรายการที่มีหลาย ๆ แบบผสมกันมากกว่ารายการที่ลักษณะเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น

เมื่อพิจารณาตามเพศแล้วจะเห็นว่า มีความแตกต่างกันในรายการที่เปิดรับระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง โดยเด็กชายจะชมรายการดราคอนบอลมากที่สุด ขณะที่เด็กหญิงจะชมรายการหนูทำได้มากที่สุด เกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของมนต์ชัย นินนาทนนท์ (2526) ซึ่งพบว่า เยาวชนชายชอบดูภาพยนตร์การ์ตูนมากที่สุด โดยเฉพาะดราคอนบอลเป็นการ์ตูนแนวต่อสู้ โลกโผน ผจญภัย และตัวเอกของเรื่องเป็นผู้มีความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับความสนใจของเด็กชายในวัย 9-12 ปี ที่สนใจเรื่องผจญภัย ลึกลับ และเริ่มบูชาวีรบุรุษ วีรสตรี (วิทยวน อินทรกำแหง, 2520 และ ผาสุก พุทธเมธา, 2530)

ในเรื่องช่วงเวลาและเหตุผลในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เด็กส่วนใหญ่จะดูรายการสำหรับเด็กในช่วง 16.00-20.00 น. ของวันจันทร์-ศุกร์ ซึ่ง

เป็นช่วงเวลาของเด็กกลับจากโรงเรียน และเป็นเวลาที่สถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ฉายรายการสำหรับเด็ก แต่ที่น่าสังเกตคือ มีเด็กบางส่วนที่ไม่เคยดูรายการสำหรับเด็ก ในช่วงเย็นวันจันทร์-ศุกร์เลย ทั้งนี้อาจเนื่องจากยังกลับไม่ถึงบ้านหรือเด็กบางคนต้องเรียนพิเศษในช่วงเย็น สำหรับวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด เด็กส่วนใหญ่จะดูรายการสำหรับเด็กในช่วง 08.00-12.00 น. เพราะเป็นช่วงที่มีรายการการ์ตูนที่เด็กชื่นชอบ และส่วนใหญ่แล้วเด็กจะดูรายการสำหรับเด็กเป็นประจำทุกวัน ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชาญ จันทร์เจียวไซ้ (2521) วไลรัตน์ พูนวสิน (2535) และศศิธร พวงผกา (2535) ซึ่งสรุปได้ว่า เด็กต้องชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทุกวัน หรือ สัปดาห์ละครั้งตอนหัวค่ำ (18.00-20.00 น.) และตอนสายวันหยุด (08.00-12.00 น.) นอกจากนี้ ผู้ตอบสัมภาษณ์เองก็มีความเห็นว่า เวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการเด็กคือ 16.00-19.30 น. ของวันธรรมดา และ 08.00-10.00 น. สำหรับวันหยุด โดยควรออกอากาศทุกวัน (สันตติ ทองรินทร์, 2533)

เหตุผลที่ทำให้เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากที่สุดคือ ทำให้รู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน รองลงไปคือ ได้เพิ่มพูนประสบการณ์และความรู้รอบตัวด้านต่าง ๆ ซึ่งถ้ามองจากจุดมุ่งหมายของรายการโทรทัศน์ทั่วไป แล้ว จะเห็นได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิงเป็นหลัก โดยอาจสอดแทรกความรู้ควบคู่ไปด้วย รายการสำหรับเด็กก็เช่นกัน เป็นรายการที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำหรับให้เด็กดู มุ่งให้เด็กดูแล้วเข้าใจ ได้รับความสนุกสนาน บันเทิง ไม่เป็นพิษเป็นภัย ให้ความรู้อย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของวไลรัตน์ พูนวสิน (2535) คือ เด็กชอบรายการสำหรับเด็กที่มีลักษณะบันเทิงมากกว่ารายการที่มีเนื้อหามุ่งสอนความรู้ เกม และรายการตอบคำถาม

ความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

ความพึงพอใจที่เด็กได้รับมากที่สุดจากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กคือ ทำให้ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน รองลงมาคือ ทำให้มีความรู้รอบตัวมากขึ้น มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากวิชาที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลในการเปิดรับดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

สำหรับตัวแปรเกี่ยวกับเพศ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามการรับรู้

ของเด็กมีผลต่อความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเพียงเล็กน้อย โดยมีข้อนำสังเกตสำหรับเด็กในโรงเรียนที่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมพิเศษนอกโรงเรียน พบว่า เด็กกลุ่มนี้มีความพึงพอใจจากการเปิดรับชมรายการสำหรับเด็กเนื่องจากทำให้มีความรู้รอบตัวมากขึ้น มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากวิชาที่เรียน และทำให้ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มากที่สุด ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า เด็กกลุ่มนี้ปกติจะไม่ค่อยมีโอกาสทำกิจกรรมพิเศษนอกจากกิจกรรมของโรงเรียน ดังนั้น การดูโทรทัศน์จึงอาจถือได้ว่าเป็นกิจกรรมพิเศษอย่างหนึ่งซึ่งเด็กจะมองว่าเป็นการเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ และยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย

ในส่วนของการนำสิ่งที่ได้จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 อันได้แก่

1. ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต
2. ด้านโภชนาการ
3. ด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน
4. ด้านการเตรียมเพื่ออาชีพและการมีงานทำ
5. ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการเมืองการปกครอง

จากผลการวิจัย เด็กได้นำสิ่งที่ได้รับจากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมพงษ์ แดงตาด (2519) ซึ่งสรุปว่า รายการที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก ควรจัดในรูปของรายการบันเทิงที่สอดแทรกวิชาการหรือความรู้ควบคู่กันไป และผลการศึกษาของนารากร ดิยาน (2536) ซึ่งได้วิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีการนำเสนอเนื้อหาที่เน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด

รองลงมาเด็กนำสิ่งที่ได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในด้านการเตรียมเพื่ออาชีพและการมีงานทำ ซึ่งจากแนวคิดเกี่ยวกับความสนใจของเด็ก รัญจวน อินทรกำแหง (2521) ได้สรุปไว้ว่า เด็กวัย 12 ปี บางทีก็ชอบเรื่องเกี่ยวกับอาชีพด้วย และบันลือ พุททชะวัน (2521) สรุปว่า เด็กวัยประถมศึกษา

ตอนปลาย (ป. 5-6) เริ่มเพื่อฝึกถึงความคิดในอาชีพในอนาคต แต่จากการศึกษาของ นารากร ดิยาน (2536) ในการวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก กลับปรากฏว่า รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายพบมากเป็นจำนวนรองลงมาจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งการพัฒนาทางร่างกายนี้เด็กก็ได้นำไปใช้ประโยชน์มากเป็นอันดับ 3 อย่างไรก็ตาม บางครั้งเด็กอาจจะไม่ทราบว่า เด็กได้นำสิ่งที่ได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทางร่างกาย เนื่องจากไม่ได้แสดงออกมาตรง ๆ แต่อาจแฝงอยู่ในรูปของการออกกำลังกาย การเล่นเกมต่าง ๆ เป็นต้น

ทั้งความพึงพอใจที่เด็กได้รับและการใช้ประโยชน์จากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ทำการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เด็กมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง และนำสิ่งที่ได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงอาจเป็นผลให้รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไม่ค่อยได้รับความสนใจจากเด็ก และเป็นรายการที่เด็กไม่ชอบดู ตามแนวทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ ซึ่งผู้รับสารจะเป็นผู้เลือกเปิดรับรายการที่สนองตอบความต้องการและให้ความพอใจแก่ตน และจากการศึกษาของคิพแพ็คและเมอร์เรย์ (KIPPAX AND MURRAY, 1980 อ้างใน ศิราณี อนุศิลป์ชาญ, 2531) ยังเน้นให้เห็นว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีการเลือกใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมาย และเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของสื่อที่มีต่อผู้ใช้ นอกจากนี้ในแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับสื่อมวลชน ชาร์ล แอดคิน (CHARLES ATKIN, 1973) ได้สรุปว่า ในการเลือกรับข่าวสารใดจากสื่อมวลชน ถ้ารางวัลตอบแทน คือ การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงที่ต้องการสูงกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น แต่ถ้ารางวัลตอบแทนได้รับน้อยกว่า บุคคลก็อาจจะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น กล่าวคือ บุคคลจะเลือกรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์มีผลตอบแทน เช่น การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงที่ต้องการ และไรท์ (WRIGHT, CHARLES R., 1927) สรุปว่า คนจะเลือกรับสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาที่เขาคิดว่าน่าสนใจที่สุด ดังนั้น การที่เด็กซึ่งเป็นผู้รับสารของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจะเปิดรับรายการสำหรับเด็กหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและการนำสิ่งที่ได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองด้วย

ความต้องการเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

1. รูปแบบรายการ เด็กต้องการรูปแบบรายการที่มีลักษณะเป็นการดูมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของปาล์มเมอร์ (1974) สถาบันวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527) วันชาติ ศีลান้อย (2528) เพชรชมพู เทพพิพิธ (2532) วไลรัตน์ พูนวสิน (2535) และบัณฑิตา ทองสิมา (2536) ที่ว่า รายการการ์ตูนเป็นรายการที่เด็กชอบดู เด็กส่วนใหญ่ต้องการให้รายการสำหรับเด็กมีหลาย ๆ แบบผสมกันใน 1 รายการมากกว่ารายการที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาของศศิธร พวงผลา (2535) กลุ่มผู้ผลิตรายการก็มีความเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควมเสนอรายการในลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ ละคร สารละคร สารคดี และรายการที่มีการผสมหลาย ๆ รูปแบบเช่นกัน

2. เนื้อหาของรายการ เด็กต้องการให้เนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีลักษณะให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินมากที่สุด รองลงมาคือเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้ด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ที่มุ่งให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็สอดแทรกความรู้ควบคู่ไปด้วย และผลการศึกษาของวไลรัตน์ พูนวสิน (2535) สรุปว่า เด็กชอบรายการสำหรับเด็กที่มีลักษณะบันเทิงมากกว่ารายการที่มีเนื้อหามุ่งสอนความรู้ เกม และรายการตอบคำถามที่สำคัญคือ ปกติเด็กต้องเรียนหนังสือทุกวัน ต้องรับเนื้อหาสาระและความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ เด็กจึงมุ่งหวังที่จะได้รับความบันเทิงจากการเปิดรับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากกว่า

3. พิธีกรรายการ เด็กต้องการพิธีกรรายการสำหรับเด็กที่เป็นผู้ใหญ่ร่วมกับเด็ก รองลงมาคือ พิธีกรที่เป็นผู้หญิง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสันตติ ทองรินทร์ (2533) ซึ่งผู้ตอบคำถามรายการเห็นว่า ผู้ดำเนินรายการควรให้เด็กดำเนินรายการร่วมกับผู้ใหญ่ และผลการศึกษาของเทวี แยมส์รวล (2528) เกี่ยวกับองค์ประกอบผู้ดำเนินรายการ พบว่า ผู้ดำเนินรายการควรมีบุคลิกดี พุดจาไพเราะ อ่อนหวาน และควรเป็นผู้หญิง

4. ช่วงเวลาการนำเสนอรายการ เด็กต้องการให้นายรายการสำหรับเด็กในช่วงวันหยุด ทั้งนี้เนื่องจากเด็กไม่มีการะในการเรียนหนังสือและทำการบ้าน เด็กมีเวลามากพอที่จะดูรายการที่ตนเองชื่นชอบ และที่สำคัญคือ ในช่วงวันหยุด สถานี

ต่าง ๆ มักจะนำภาพยนตร์การ์ตูนต่างประเทศโดยเฉพาะการ์ตูนญี่ปุ่นมาฉาย ซึ่งเป็นรายการที่อยู่ในความสนใจของเด็ก ๆ

สำหรับช่วงเวลาการนำเสนอรายการสำหรับเด็กที่เด็กต้องการ คือ ช่วงเย็นถึงหัวค่ำของวันจันทร์-ศุกร์ เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีเวลาว่างหลังเลิกเรียน แต่หากเด็กต้องทำการบ้านหรือกิจกรรมอื่น ๆ เด็กก็สามารถทำไปด้วยได้ขณะที่นั่งดูโทรทัศน์ ดังเห็นได้จากผลการศึกษาของปัทมิตา ทองสิมา (2536) คือ เด็ก ๆ จะใช้เวลาดูโทรทัศน์วันละประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่เป็นการดูโทรทัศน์พร้อมกับทำกิจกรรมอย่างอื่นไปด้วย นอกจากนี้ ช่วงเวลาดังกล่าวก็เป็นช่วงเวลาของการเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอยู่แล้วตามข้อกำหนดของคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ส่วนในวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุด เด็กต้องการให้ฉายรายการสำหรับเด็กในช่วงเช้า-เที่ยง เนื่องจากช่วงดังกล่าวปกติจะเป็นช่วงของภาพยนตร์การ์ตูนที่เด็กชื่นชอบเป็นพิเศษ

ศูนย์วิทยุโทรทัศน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายการสำหรับเด็กไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ผู้ผลิตรายการเด็กจึงควรที่จะได้พิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนารายการให้สนองตอบความพึงพอใจและก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กให้มากที่สุด

2. สำหรับการใช้ประโยชน์จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่าเด็กนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานมากที่สุด ขณะเดียวกันรายการส่วนใหญ่ก็มีการนำเสนอเนื้อหาเน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องการให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตรายการสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเน้นหนักพัฒนาการด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้นด้วย

3. ในการนำสิ่งที่ได้จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไปใช้ประโยชน์ บางครั้งเด็กอาจจะไม่ทราบว่าสิ่งต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านทางรายการจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้และอาจจะไม่ทราบว่าจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองอย่างไร ดังนั้น จึงควรที่ผู้ปกครองจะได้นั่งชมกับเด็ก เพื่อจะได้คอยให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก

4. จากการวิจัยพบว่า ประเภทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กเปิดรับมากที่สุด คือ รายการการ์ตูน ซึ่งเป็นรายการที่ไม่ค่อยมีประโยชน์ในทางสร้างสรรค์สำหรับเด็ก และส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์การ์ตูนที่มาจากต่างประเทศ ทำให้เป็นช่องทางการไหลบ่าของวัฒนธรรม ทางตรงกันข้าม รายการสำหรับเด็กในลักษณะอื่นที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กกลับมีจำนวนไม่กี่ยุคและไม่ค่อยได้รับความสนใจจากเด็ก ดังนั้น รัฐบาลจึงควรที่จะให้ความสนใจและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการผลิตรายการสำหรับเด็กเหล่านี้ และควรส่งเสริมให้มีการผลิตการ์ตูนของไทยมากกว่าที่จะรับเอาการ์ตูนจากต่างประเทศมาฉาย

5. หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน น่าจะได้นำผลจากการศึกษาค้างนี้ไปเป็นแนวทางประกอบการวางแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยผ่านทางสื่อโทรทัศน์ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์จากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กว่าจะมีผลต่อการเลือกเปิดรับรายการสำหรับเด็กของเด็กหรือไม่ ในโอกาสต่อไปควรจะได้มีการศึกษาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อการเปิดรับรายการสำหรับเด็ก เช่น สภาพแวดล้อมของครอบครัว อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เป็นต้น
2. ควรจะมีการศึกษาในเรื่องของ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของเด็กนักเรียนในชนบทด้วย เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกัน เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย